

Polarisering, subkultur eller nyborgerlighed – tre scenarier år 2007

UFFE
PALLUDAN

Det går ikke an at forudsige fremtiden, men man kan diskutere hvad der vil ske, hvad man kan påvirke, og hvad man ikke kan påvirke. Fra dette udgangspunkt præsenteres tre scenarier om storbyungdommens fremtid.

I det første eksempel ser vi en polarisering i tre grupper, en tabergruppe, en vindergruppe og en gruppe med en etnisk baggrund.

I det andet scenarie har postmaterielle værdier slået igennem, og vi får et helt flimmer af subkulturer, hvor alle mennesker realiserer sig, men på forskellige måder.

I det tredje scenarie skitseres en nyborgerlig udvikling, hvor man kan sige, at det handler om de rige, de unge og de smukke – de, som ikke er det, er bare ikke med.

Gennem de senere år er det blevet almindeligt accepteret at "fremtiden" ikke er noget, der mekanisk kan udledes af fortiden. Det indebærer, at fremtiden grundlæggende set er uforudseelig, hvilket da også en række afgørende samfundsmæssige trendbrud understreger rigtigheden af.

Berlin-murens fald er blot et eksempel, men et illustrativt eksempel: Det, der skete var uforudset blandt alle eksperter, hvilket egentligt ikke anfægter eksperternes ekspertise, men blot understreger, at det der skete var usandsynligt. Det sker, at det usandsynlige sker, og derfor kan vi ikke bruge prognoser som fremtidsbeskrivelser. Vi har også lært af kaosteoriens udvikling. Vi ved, at ting er ustabile, og pludselig går de i en helt anden retning, end man havde forventet. Vi har et godt

underlag for at vide, at vi ikke kan vide, hvad der skal ske.

Troen på samfundsmæssig linearitet og prognoser er faldet bort, når det gælder samfundets udvikling. Samtidig åbner erkendelsen af fremtiden, som noget ikke forudbestemt op for at diskutere fremtiden i højere grad end tidligere. Spørgsmålet *hvad vil ske* – er forkert. Det interessante spørgsmål er, hvad *kan* ske. Det åbner for en debat om fremtiden. Det åbner for en diskussion om, hvad det er, *vi vil* skal ske. Det åbner for en debat om, hvilken fremtid vi vil have. Eftersom fremtiden er usikker, kan man forestille sig flere mulige og sandsynlige udviklinger. Derfor kan man også diskutere, hvad man kan påvirke, og hvad man ikke kan påvirke. Derfor kan man fokusere på muligheder og risici.

De tre fremtidsscenarier som præsenteres, tager udgangspunkt i, at vi er på vej fra industrisamfundet ind i noget nyt, som indebærer et brud med mange af de ting, som er skabt i industriens billede, altså massekultur, homogene holdninger og værdier osv. Til dette kommer også de almindelige ungdomsproblemer. Scenarierne er billeder af unge i en eller anden storby år 2007. Det kan være København, Århus, Stockholm eller Tórshavn.

Scenarier adskiller sig fra prognoser ved ikke indirekte at foregive at være en sandhed om fremtiden. Et scenario er blot en mulig og sandsynlig fremtid. Diskuterer man et scenario, indebærer det altså ikke, at man ikke kan forestille sig et andet scenario, som også er muligt. Tværtimod, fremtidens usikkerhed indebærer, at man ofte kan forestille sig forskellige scenarier, der tilsammen åbner for diskussionen af fremtiden. I det følgende præsenteres tre forskellige mulige og sandsynlige fremtider for storbyungdommen år 2007.

Scenario 1 – polarisering 2007

Gennem 10-året fra 1997 frem til 2007 blev de skandinaviske samfund karakteriseret af en kraftig positiv økonomisk udvikling. Der

Uffe Palludan
forskningschef,
cand.polit.

Instituttet for
Fremtidsforskning
Pilestræde 59
DK-1112
København K
tel +45 33 11 71 76
fax +45 33 32 77 66
e-mail:
uffe.palludan@
cifs.dk

var store vækstrater, stigende forbrug, men arbejdsløshed vedblev at være et problem. Problemet var særligt tydeligt i de store tidligere industribyer. I storbyerne var der således klare tendenser til en deling af befolkningen i tre nogenlunde lige store grupper:

- en gruppe uden uddannelse med problemer defineret af systemet
- en gruppe uden problemer og
- en gruppe bestående af børn af indvandrere

Gruppen uden uddannelse skulle billedligt talt have været ansat i den industri, der nu enten var nedlagt eller havde erstattet fysisk arbejdskraft med robotter og maskiner. Nu var industribeskæftigelsen væk og servicesektoren var ikke stor nok til at forhindre en omfattende arbejdsløshed for den gruppe, som fortsat kun fik grundskoleuddannelse. Denne gruppe så og følte typisk, at den ikke havde indflydelse på egen situation. Således heller ikke beskæftigelsessituationen. Den levede af bistandshjælp ofte suppleret med indtægter fra småkriminalitet.

De udvikler deres egen kultur, uafhængigt af samfundet i øvrigt. Livet blev levet i nuet, og de interesserer sig ikke for fremtiden. Man ser ikke sig selv i et dynamisk forløb. Livet karakteriseres af, at det leves om aftenen og om natten. Var der penge, var det fedt; var der ingen, var det noget lort. Man forsøger at skabe én eller anden form for fest hver dag, om intet andet så på gaden.

Man så klare tendenser til først klikedannelser, siden egentlige grupperdannelser, der udviklede sig til mere eller mindre kriminelle bander.

Drengene drømte om at fræse gennem gaderne i potente biler, der ofte blev neglet i de samme lokalområder, som de boede i. Aftener og nætter handlede om øl, piger og rockmusik, og i det hele taget at have det fedt. Formiddagene blev brugt til at sove aftenens rus og tømmermænd ud. Computerspil blev brugt til at slå tiden og diverse frustrationer ihjel med. Man levede aktivt og forbrugsorienteret. Mange spillede selv rockmusik og øvede sig med computerens musikprogrammer. Forbrug af forskellige rusmidler var udbredt, og misbruget var stort.

De sociale myndigheder blev opfattet, som nogen der blandede sig, og som truede den enkeltes selvstændighed og selv værd. Det opstår ikke noget samspil imellem de unge og de sociale myndigheder. Tværtimod, fordi de

sociale myndigheder møder ikke de unge i deres verden. Møder med socialrådgiveren kunne derfor let udarte sig, når hun provokerede.

Pigerne var ikke så synlige, de fulgte bare med drengene. De kunne ofte opfattes som tavse drømmere, hvor drømmen om at få et barn spillede den helt store rolle. Antallet af fødsler afspejlede dette, ligesom antallet af unge mødre steg kraftigt.

Spurgte man de unge i denne gruppe om, hvad de mente om livet, ville de givetvis mene, at det var fedt, når det var fedt. Fremtiden derimod interesserede dem ikke. Uddannelse generelt blev, i det omfang det var påtvunget fra socialrådgiveren, opfattet som en placering uden for det aktive liv. Som hun dermed forsøgte at fratage "mig".

Racekrig

"Perkerne" (udlændinge, modsvarende det svenske udtryk "svartskallar") opfattedes som "de andre", og gennem perioden frem mod 2007 så man i en række skandinaviske byer gadeslagsmål, der blev udråbt til "racekrig" af medierne. Politiet kom på denne måde i skarp konflikt med såvel skandinaver som udlændinge og blev i virkeligheden en del af et gadekampsspil, hvor de udgjorde en mur, man kunne spille bold op ad.

Den anden store gruppe af unge havde typisk en "god" social baggrund og kom fra andre bydele og udgjorde groft sagt middelklassens børn. De boede typisk i andre bydele og havde i modsætning til den første gruppe kun kontakt med udlændinge via medierne. De var opdraget til at lægge vægt på egen fremtid og forekom ofte meget selvcentrerede. En stor del af dem var under uddannelse, mange sparede allerede op i ejerboliger, men nogen havde valgt at gå direkte ud og sætte noget i værk ved at starte en virksomhed.

Til forskel fra den første gruppe opfattede man i høj grad fremtid, som noget man skabte og som noget, der ikke var forudbestemt. De spejler sig altså i fremtiden, i stedet for at bare se sig i nuet. De lægger vægt på uddannelse og egen udvikling. Ofte kunne denne gruppe give udtryk for, at den første var asocial og nassede på de sociale systemer. Forargelsen mod racisterne var stor.

Selv om mange var uddannelsessøgende var idealet "de unge, rige og smukke", som alle søgte at leve op til og vise frem på cafeerne og fitnesscentrene. Baggrunden for selvsikkerheden var ofte økonomisk støtte fra for-

ældre. Den tryghed gjorde det muligt at gøre noget vildt, f.eks. rejse jorden rundt, droppe den akademiske løbebane (midlertidigt) og i stedet gå ind i restaurationsbranchen, starte et kagebageri el. lign. Sådanne initiativer gav ofte anledning til medieomtale.

Den sidste tredjedel i dette scenario er de med en anden etnisk baggrund end de to første grupper. De lever isoleret fra de andre to tredjedele, og specielt isoleret fra den andre gruppe. De meget store forskelle i livssituationen de tre grupper imellem forekom kun synlig for de færreste. Den sidste gruppe blev ofte overset af blandt andet de sociale myndigheder.

Scenario 2 – subkultur 2007

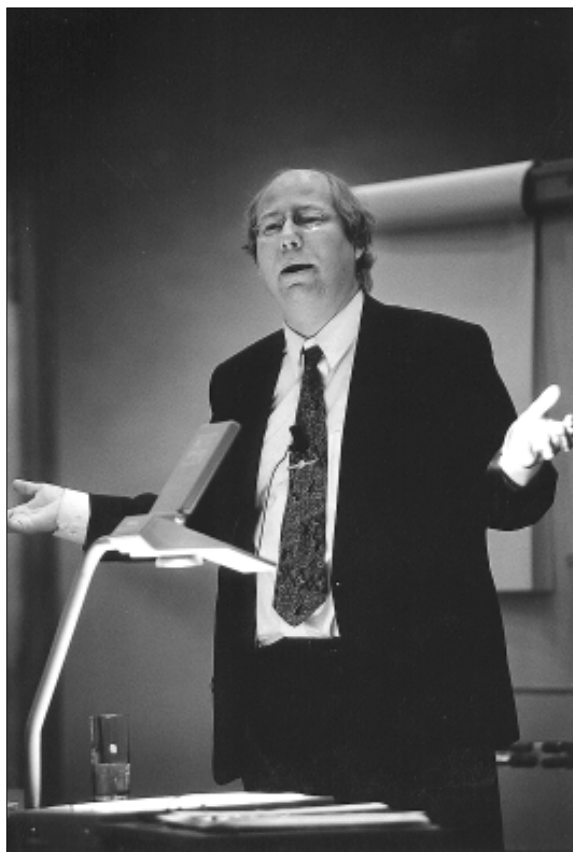
Udviklingen af det nye samfund, der afløste det gamle industrisamfund, gik hurtigere og mere smertefrit end mange sociologer havde forventet. Tidligere tiders idealer forsvandt, og mange ældre havde svært ved at følge med udviklingen og forstå de unge.

Tidligere havde idealerne for samfundets udvikling og forståelsen af “det gode liv” været fælles for alle. Nu derimod syntes det, som om alle havde deres egen opfattelse af, hvordan man skulle leve. Tidligere vidste man, hvad en god bolig var – hvad et godt job var, hvad tryghed var etc.

Definitionen af det gode liv var kort sagt fast arbejde med god løn og kort arbejdstid. Det var også det, de faglige organisationer kæmpede for. Samtidig sørgede “det offentlige” for, at der var et sikkerhedsnet, hvis man skulle blive “ramt” af ulykke som f.eks. sygdom eller arbejdsløshed. I fritiden kunne man, når lønnen så tillod det, holde fri og slappe af. Tidligere talte man drømmende om “forbrugersamfundet” og “fritidssamfundet” som to uopnåelige idealer.

Det var som om ungdommen slet ikke forstod at skønne på de værdier, de ældre generationer havde tilvejebragt, selv om niveauet for velfærd nu lå på et højere niveau end nogensinde tidligere. Mange ældre talte om at “egoismen vandt frem”. I virkeligheden forstod de slet ikke, hvad der skete.

I takt med det stigende uddannelsesniveau blev flere og flere unge bevidste om, at “de var noget”, at de selv kunne vælge, hvordan deres tilværelse skulle være, og mange så forældrenes tilværelse som et skræmmebillede. Samtidig betød den økonomiske udvikling, at

– Spørgsmålet hvad vil ske er forkert. Det interessante spørgsmål er, hvad kan ske. Det åbner for en debat om fremtiden.

økonomisk tvang i virkeligheden forsvandt. De materielle problemer blev løst, og der var basis for selvrealisering. Selv udviklingen på arbejdsmarkedet, hvor man i hele Norden kunne se et stort antal unge arbejdsløse betød blot, at man så sig lykkeligt frigjort fra dårlige jobs. Bistandshjælpen er nu højere end en god løn på 50-talet, selv om den relative løn som bistandsmodtagere får ikke er så høj, men det betyder, at de materielle behov blir dækket. Den økonomiske tvang bortfalder, og selvrealisering på forskellige vis bliver vigtigt.

Snakken om 2/3-delssamfundet forstummede. Man kunne ikke tale om en gruppe privilegerede og en gruppe underprivilegerede. Kun nogle få intellektuelle, der ikke havde forstået noget, fortsatte med at tale om tabere. I virkeligheden havde alle mulighed for at realisere sig selv indenfor eller udenfor arbejdsmarkedet. Man tog småjobs for kortere perioder for at skaffe midler til at realisere sig gennem dans, musikudøvelse, rejser og lignende. Det var dette, som var det primære i deres liv. Der var en gruppe som permanent var uden kontakt med arbejdsmarkedet, men den var ikke stor, og for en dels vedkommende dækkede arbejdsløsheden over en “valgt” situation.

Andre grupper realiserede sig selv gennem

– Fremtiden er uforudseelig, hvilket en række afgørende samfundsmæssige trendbrud understreger rigtigheden af Berlin-murens fald er et eksempel.

arbejdet og fandt fællesskab her. Atter andre dyrkede idealet som aktive fritidsforbrugere. Det var derfor ikke længere muligt at tale om, at det er én ungdom. Der var en bred vifte af ungdomskulturer. Mange af dem forventede som en selvfølge, at det offentlige finansierede dem, da de jo ikke kunne finde arbejde. Det gjaldt f.eks. mange “professionelle” idrætsudøvere, som figurerede i ledighedsstatistikkerne, ligesom de “kulturelle vækstlag”.

Med undtagelse af indvandrergrupper, der isolerede sig fra samfundslivet, skete der en påfaldende og markant integration af unge med etnisk baggrund. Nogle unge blev forbrugere og havde målt i kroner et stort forbrug, men det, de købte, var i virkeligheden identitetsskabende, psykiske produkter, og det afspejlede ikke nogen højere materiel velfærd, end de andre grupper havde.

En stor gruppe blev bevidst økologisk orienterede og udviklede økologiske netværk i byerne i form af selvstændige butikker, kulturscener mv. Endelig så man dannelsen af en internationalt orienteret gruppe af unge, som rejste i et omfang, der for bare få år siden ville have været urealistisk. Sammen med grupper af internetsurfere kunne man sige, at de i virkeligheden slet ikke levede i storbyen, men

snarere i den globale landsby, hvor byer som Århus, Göteborg og Bergen blot udgjorde bydele.

Samlet tegner der sig altså et billede af perioden frem til 2007 som en periode, hvor der i ungdommen opstod flere og flere forskellige “subkulturer”, der var karakteriseret ved hver sit værdigrundlag. Der var tale om fritidsorienterede, forbrugsorienterede, kulturelt udøvende, sportsudøvende, samt grupper der gik på arbejde for at realisere sig gennem arbejdet. Når mange ældre talte om, at de unge var blevet egoistiske, var det egentlig blot udtryk for, at de ikke forstod, at man ikke behøvede at være egoistisk for at være individuel. Tværtimod kunne man sagtens deltage i socialt, velgørende arbejde på eget initiativ og samtidig være individualistisk.

Scenario 3 – den nyborgerlige ungdom 2007

Tidsånden der prægede perioden fra 1997 og frem til år 2007 var stærkt præget af optimisme, der nok afspejlede den generelt positive økonomiske udvikling i hele Norden. Perioden blev politisk præget af deregulering, liberalisering og privatisering samt en generel bevidsthed om markedets effektivitet. Denne politik gennemførtes i samspil med den gældende tidsånd og hang – set retrospektivt – tæt sammen med den økonomiske udvikling. Man kunne således diskutere, om det var privatiseringerne, der skabte den økonomiske vækst eller om det omvendt var den økonomiske vækst, der skabte grundlaget for at afvikle de nordiske staters formynderiske politikere.

Der var således kun en beskedent forståelse for den offentlige sektor og de værdier, den tidligere stod for. Socialpolitisk var grundholdningen, at de fleste såkaldte sociale problemer, var noget folk selv havde ansvaret for. Kun i de undtagelsestilfælde, hvor folk ikke selv forskyldt var havnet i problemer burde det offentlige træde til.

I takt med den økonomiske vækst udvikledes en materialisme i ungdommen, som ældre havde svært ved at forstå og ikke mindst acceptere. De unge dyrkede ungdommen som ideal og gjorde alt for at vise deres ungdommelighed og velstand frem. Specielt ferie-rejser flere gange om året til den anden side af jorden virkede provokerende på de ældre.

Ungdommen blev mere og mere homogen, hvilket til dels skyldtes massemediernes ind-

flydelse. Der var tale om et internationalt og globalt fænomen og konsekvensen var, at ungdomskulturen blev global. Skønhedsideal og kropsfokusering var en direkte afspejling af rollemodeller i de internationale pop-videoer, der vist i f.eks. MTV. Det var karakteristisk, at disse videoer benyttede et billedsprog, der svarede til reklameverdenens. Den ældre generation følte, at ungdommen blev mere og mere overfladisk og "fordummet". I virkeligheden var der bare tale om at et nyt sprog vandt frem. Billeder erstattede skrift.

Et meget markant træk ved ungdomskulturen var fokuseringen på kroppen. Og der voksede en stor fitnessindustri frem som et synligt tegn på det.

En negation

På mange måder var perioden omkring årtusindskiftet en negation af perioden omkring 1970. Dengang og i de sene 1960ere kunne man se, hvordan en række kulturpersonligheds advarsler mod amerikansk pop-kultur og overfladiskhed var blevet gjort til skamme af virkeligheden. Pop-musikken var blevet en modkultur med et klart politisk budskab. Nu er situationen som i 1950erne. Ungdommen er blevet til passive medieforbrugere og konsumenter. Helt passiv er ungdommen dog ikke.

Troen på at den enkelte selv var årsagen til succes fulgtes af et mindreværd blandt de, der ikke levede op til idealerne, som de søgte at skjule bag en overflade af succes. Holdningen var, at enhver ikke blot kunne, men også burde udvikle eget liv og have ansvar for det. De, der ikke havde succes, forsvandt ligesom ud af bybilledet.

Det blev in at bo i byen, der blev meget dynamisk. Fra år til år var det forskellige bydele, som det gjaldt om at bo i – typisk bydele som stadig havde et vist slumpræg over sig. Forstæder derimod blev et skændsord. Derfor opstod en voldsom knaphed på boliger i de rigtige bydele med stærkt stigende boligpriser til følge. Det karakteriserede perioden, at næsten hele ungdommen i hvert af de nordiske lande søgte til storbyerne. At bo på landet var ikke in.

Skole- og uddannelsessystemerne blev tilpasset tidsåndens idealer. Elevorganisationer krævede således, at man politisk satsede på enere. Og til sidst måtte de politikere, der repræsenterede de gamle generationer og deres

tænkemåder acceptere, at den tid hvor det gjaldt om, at alle skulle kunne følge med uigenkaldeligt var slut.

Næsten alle kunne se at resultatet af tidligere tiders undervisningspolitik, hvor middelmådighed var reglen, var katastrofalt. I Danmark talte man således i 1997 om, at en stor del af de ældre skoleelever slet ikke kunne læse - og det var dem, niveauet blev fastlagt ud fra. I Sverige afslørede katastrofale mangler i det faglige niveau i f.eks. historie, hvor en stor del af eleverne ikke troede på nazisternes forbrydelser.

Erkendelsen var, at der skulle ydes en indsats af den enkelte, ikke blot for at denne kunne få succes, men faktisk også for at samfundet kunne overleve i den globale konkurrence.

Man oplevede således i virkeligheden, at der udvikledes en city-kultur, som var i tæt samspil med tilsvarende kulturer ikke blot i de andre europæiske storbyer, men også globalt hvor byer som Shanghai og Buenos Aires i stadig stigende grad satte dagsordenen for miljøet.

Deltagarkommentar:

”

Jag tycker vi verkar vara på väg mot scenario 1 – polarisering. Det märks när vi arbetar med ungdomar. Invandrarungdomarna har svårare att ta sig fram. De är utanför och har alltid legat ett steg bakom.

En metod är att arbeta med kultur, för där kan alla finna varandra. Gillar man att arbeta med film har man ett gemensamt intresse och då kan man närma sig varandra. Det ger också en inkörsport till språket. Vi har oftast ungdomar från olika etniska grupper med i de olika projekten, som utgår från ungdomarnas egna initiativ.

*Pia Svanqvist,
Pannhuset, Göteborg*